

POSTMODERN DÖNEMDE GÜVENLİK VE BARIŞ PINARI HAREKÂTI

Hilal GÜL

TASAV Dış Politika Araştırmaları Merkezi

Giriş

1950’li yıllardan bu yana kuram çalışmalarında modernizm ve postmodernizm tartışması yaşanmaktadır. Bu tartışmalar; modernizmin akli tek meşruiyet olarak kabul etmesi ve bunu bir üst anlatı olarak sunmasına karşın postmodernizmin gerçekliği çoğulcu bir yaklaşımla birlikte ele almasından kaynaklanmaktadır. Daha çok neye karşı olduğuyla bilinen postmodernizmi tanımlamak oldukça zordur. Aslında kendisini bir kalıba sığdırmamak onun asıl amacıdır.

1900’lerin başında Kuantum fiziğindeki gelişmelerin nihayetinde edebiyattan felsefeye, sanattan mimariye ve uluslararası ilişkilere yeni bir kavram olarak giren Postmodernizm, tek bir gerçeğin olamayacağını ve gerçeğin çok farklı değişkenlerden etkilenip farklılık gösterebileceğini vurgulamaktadır.

Postmodernizm bu anlamda çağımızda genel geçer kuralları muğlaklaştırmıştır. Aynı zamanda Jean François Lyotard’un “*Bilimi meşrulaştırma problemi Platon’dan bu yana yasakoyucuyu meşrulaştırma sorunu ile ayrılmaz biçimde bağlantılı olagelmıştır*” cümlesinden yola çıkarak postmodernizmin bilgi ve iktidar arasındaki ilişki sebebiyle bilginin farklı farklı üretilebileceğini savunduğunu söylemek mümkündür.

Postmodernizmin Uluslararası İlişkiler disiplindeki etkileri ise özellikle Soğuk Savaş’tan sonra belirgin olarak görülmüştür. Postmodernizmin neo-liberal döneme denk gelen var oluşu onu neo-liberal politikaların sömürüsüne açık hale getirmiş ve karşılıklı olarak birbiri ile uyumlu bir gelişim gösterme süreci yaşamışlardır. İkisinden de ulus devletlerin keskin devlet sınırları ile sorunları mevcuttur. Neo-liberalizm bu sorunu serbest dolaşım için yaşarken postmodernizm çoğulculuğu ile farklı etnik, dinî, mezhepsel yahut cinsiyet temelli bakış açısı ile ulus devletleri bir “zorba” olarak yorumlamaktadır. Bu noktada ise danışıklı bir dövüş olup olmadığı sorusu akıllara takılmakla beraber net bir cevap bulunamamaktadır.

Bunun yanı sıra teknolojinin iletişim alanındaki yenilikleri dünyayı ciddi anlamda etkilemiştir. Yasama, yürütme ve yargının yanında kitle iletişim araçları dördüncül olarak beliren bir araç olarak günden güne gelişmektedir. İletişim teknolojileri ilk zamanlarında insanlara ikili görüşmeler sağlarken devam eden gelişmeler ana medyayı geri planda bırakacak olan çoklu iletişimin yolunu açmıştır. Çoklu iletişim ve etkileşim yolunun açılması sonucunda zaten postmodern dönem ile gerçekliğin sorgulanır hale gelmesinin üstüne, gerçekliğin tümünden muğlaklaştığı bir dönem kaçınılmaz olmuştur. Gerçekliğin kaybolması ile insanlar akıl ve bilime yani moderniteye olan inançlarını kaybetmeye ve his ve inançları doğrultusunda kendi gerçekliklerini kurgulamaya başlamışlardır. Bahsedilen muğlaklaşma ve üst anlatıların yıpranması birçok disiplini farklı şekilde etkilemiştir. 1900'lü yılların başında uluslararası alandaki baş aktörler ulus devletler iken, gitgide ulus ötesi yapılar ve hatta günümüzde sosyal medyanın güçlü etkisiyle bireyler uluslararası alanda önemli birer aktör hâline gelmektedir.

Günümüzde bireylerin sosyal medya üzerinden devletlerin politikalarına baskı grubu olarak müdahil olmaya başladığını söylemek mümkündür. Bu gelişmenin nihayetindeki sorunlardan biri; entelektüel bakış açısına sahip olan insanların ortaya koydukları bilimsel çalışmalar ve muhakeme sürecinden geçmiş olan çıkarımların yerini, uzmanlaşması olmayan bireylerin tamamen kendi inanç sistemleri çerçevesinde desteklenmesi gerektiğini düşündüğü bir konuda, enine boyuna fikir sahibi olmadan, bilimsel etik değerlerden yoksun olarak fikir ortaya koymaları olmuştur.

Ayrıca, yalan haberlerin doğru haberlere oranla çok daha fazla paylaşılması ve kolayca inanılır olması işin rengini başka bir boyuta taşımıştır. Teyit.org sitesinde yayımlanan “*Araştırma: Yanlış Bilgi Gerçeklerden Daha Hızlı Yayılıyor*” adlı yazıda işaret edilen önemli bir gerçek vardır: Veri bilimci Soroush Vosoughi ve birkaç arkadaşının yapmış olduğu araştırmaya göre, *PolitiFact*, *Snopes* ve *FactCheck.org* gibi doğrulama medyaları üzerinden yapılan analiz gerçeklerin 1000 tivitir kullanıcısından daha fazla kişiye nadiren ulaşırken gerçek olmayan paylaşımların 10 binden fazla kişiye yayılmakta olduğunu ortaya çıkarmıştır.

Postmodern Güvenlik Stratejileri

Kitle iletişim araçlarının hayatın her alanına bu denli etkisinin olduğu 21. yüzyılda yukarıda bahsedildiği gibi yalan haberlerin gerçek haberlere göre çok daha fazla yayılması durumunda devletlerin güvenliklerini sadece askerî alanda etkin olmaları ile sağlamaya çalışmaları yeterli olmayacaktır. Güvenlik stratejilerinin günümüzün teknolojisine ve medya araçlarına uygun bir şekilde güncellenmesi kaçınılmaz bir hâl almıştır.

Fikret Birdişli, bu konuyu, *Teori ve Pratikte Uluslararası Güvenlik* adlı kitabının “Postmodern Güvenlik” bölümünde üç başlık halinde ele almıştır. Bunlardan ilki

özellikle ABD'nin 11 Eylül 2001 saldırısından sonra gerçekleşmiş olan "Yük Paylaşımı"dır. postmodern güvenlik stratejilerinden Yük Paylaşımı; terör ile mücadele konusunda, dünya genelinde terörden etkilenen diğer devletlerle beraber teröre karşı koymak ve ortak politikalar geliştirmek olarak yorumlanmaktadır. Bu durum realist bakış açısıyla değerlendirildiğinde hangi grupların terörist olduğu devletlerin kendi çıkarlarına göre değişiklik gösterebilmekte ve devletler bu denli önemli konularda samimi davranmamaktadırlar. Örnek olarak PYD ve FETÖ terör örgütlerinin bazı devletler tarafından terörist olarak tanınmaması gösterilebilir.

Bir diğer postmodern güvenlik stratejisi, "*Transnasyonel Muhalefet*"tir. Transnasyonel Muhalefet, Turuncu Devrimler ve Arap Baharı sürecinde gerçekleşen iktidar değişiklikleri ile açıklanmaktadır. Askerî bir güç kullanmaya gerek olmadan çeşitli lobi ve istihbarî faaliyetlerle kısmen daha başarısız devletlerde iktidar değişikliği sağlayabilmek bu çağın yeni stratejilerinden biri olmuştur.

Uluslararası Müdahalecilik de üçüncü postmodern güvenlik stratejisi olarak ele alınmaktadır. Uluslararası Müdahalecilik, daha çok insan hakları ihlalleri durumlarında gerçekleşmektedir. Özellikle Bosna'da gerçekleşen katliam ve Ruanda'da gerçekleşen kıyım ile ortaya çıktığı söylenebilir. Bu noktada uluslararası müdahalecilik artık sadece ulus ötesi yapılar ve devletler eliyle değil aynı zamanda sosyal medya ve internet haberciliği ile de yapılabilmektedir. Baskı oluşturmak ve bu baskı sonucu sıkışan iktidarların politikalarını etkileyebilmek isteyen kurum, grup ya da bireylerin sosyal silahı olmaya başlamıştır.

Sosyal silahları kullanabilmek için devletlerin; askerî operasyonların ve diplomasi savaşlarının yanı sıra sosyal medya savaşına da dâhil olması ve bu alanda çalışan uzmanlarının olması gerekmektedir. Türkiye bu sürece Barış Pınarı Harekâtı sırasında tanıklık etmiştir. Türkiye uluslararası hukuka uygun bir şekilde sınır güvenliğini sağlamak ve Suriye'de barış ve huzuru tesis etmek amacıyla çıktığı yolda maalesef sosyal medyada olayı çarpıtmak isteyenlerle yeteri kadar mücadele edememiş ve sonucunda dünya bazında farklı ülkelerin vatandaşlarının yanlış fikirler edinmesinin önüne geçememiştir.

Medya, Meşruiyet ve Türkiye'nin Barış Pınarı Harekâtı

Medya aracılığı ile savaş meşru kılma ya da savaşın meşruiyetini kaybettirme mücadelesi ilk defa Körfez Savaşı'nda gerçekleştirilmeye çalışılmıştır. Körfez Savaşı, dünyanın televizyondan izlediği ilk savaş olarak tarihe geçmiştir. Bu savaşta Amerikan medyası ne kadar haklı olduklarını(!) araçları ile anlatırken savaşın meşruiyetini ve iç sahada desteğini sağlamışlardır. Oysa ABD ordusunun Irak'ta işlediği savaş suçları ABD medyasında hiçbir zaman gösterilmemiştir.

Bugün Barış Pınarı Harekâtı'nda ve Türkiye'nin son dönemlerde dış politikasında attığı adımlardan oluşan süreçte görüyoruz ki Türkiye'nin politikalarına karşı argüman üretenler, ABD'nin ilk olarak Körfez Savaşı'nda kullandığı benzer

yöntemlere başvurmaktadır. Bu noktada, kendisini postmodern olarak tanımlayanlara karşı çıkan ancak her zaman adı postmodernizm ile beraber geçen Jean Baudrillard, *Simülarkrlar ve Simülasyon* adlı kitabının girişinde ele aldığı üç farklı kavram tanımlamasına yer vermek gerekmektedir. Baudrillard, yaşadığımız dünyanın üç kavram (*simülakr*, *simüle etmek*, *simülasyon*) tarafından kurgulanarak kısmen anlaşılabilirliğini dile getirmektedir.

Simülakr, *gerçekte hiç var olmamış nesnelerin yerini alan kavramlar ya da bir gerçeklik olarak algılanmak isteyen görünümdür*. Algılanmak isteyen görünümünden çıkarmamız gereken; bize sunulan bir yalandan ziyade, bizim inanmak istediğimiz mesele olarak kavranmasıdır. Mesela PYD ile birlikte hareket eden bir Amerikalısınız ve üstüne üstlük bir de demokratsınız. Sosyal medyada PYD'nin terörist olduğunu kabul etmeyen paylaşımlar sizi daha çok bulacaktır ve bunlar genellikle sizin için güvenilir insanların paylaşımları olduğu için sorgulamadan Türkiye'nin bir terör örgütüne karşı harekât değil de (sözde) "Kürt savaşçılara" karşı bir katliam yaptığı yalanına inanacaksınız. Sizi etkileyecek olan tivit ya da paylaşılan gönderi aslında simülakrdan başka bir şey değildir. Ki günümüz dünyasında gerçek ve simülakrı ayırmak oldukça zordur ve bu yüzden Baudrillard bu konuda umutsuz, karamsar bir gelecek tasavvuru oluşturmaktadır. Ancak son zamanlarda gerçek-ötesi (*post-truth*) üzerine yazan Yalın Alpay ve ekolleri, Aristoteles'in mantık çalışmalarını en temelden ele alarak insanların gerçek ve yalanı ayırt edebileceklerini savunmaktadırlar. Dolayısıyla insanoğlunu diğer tüm canlılardan ayıran asıl özelliğin muhakeme gücü olduğu bilinirken; gerçekliğin ve bilimin tamamen ortadan kalkacağını ve yitip gideceğini düşünmek fazla karamsar bir bakış açısı olarak kalmaktadır.

Simüle etmek, *gerçek olmayan bir şeyi gerçekmiş gibi sunmak, göstermeye çalışmaktır*. Barış Pınarı Harekâtı örneğini devam ettirirsek, sizin güvendiğiniz ancak araştırmasını yapmadan, bilimsel kanıt sunmadan söylem paylaşan kişiler sizi *simüle eden* kişilerdir. Simüle edenlerin her zaman birtakım fonlamaları olmasa da genellikle yanlış bilgiyi ilk paylaşan kişinin bundan bir çıkarı olmaktadır. En basit çıkarı ise sosyal medyada ün kazanmak olabilir. Bunların sebebi yalan haberin çok daha dikkat çekici, flash haber niteliğinde ve saptırılmaya müsait olması gibi dinamiklerdir. Burada tivitler üzerinden yapılan bir tarama ile birçok farklı ve çok takipçisi olan hesaptan; sanki tek bir ağızdan çıkmışçasına Türkiye'ye yönelik kara propaganda yapıldığını görebiliriz. Bir örnek vermek gerekirse; ABC News gibi büyük bir Amerikan haber ajansı nasıl oluyorsa çok önceden başka bir yerde çekilmiş olan görüntüleri, Barış Pınarı Harekâtı sırasında "Türk Ordusu sivilleri bombalıyor" şeklinde vermiş; post-truth politikalar ile medya üzerinden Türkiye'yi yıpratmaya çalışmıştır. Her ne kadar daha sonradan çarpıtılmış bu görüntü için özür dilense de birçok Amerikalının aklında bu tarz yalan haberlerle "Türkiye'nin insan hakları ihlalleri yapan bir ülke olduğu" imajı birçok kişide oluşturulmuştur. Bir yalan

haber için sonradan özür dilemek pek bir şey ifade etmemektedir. Çünkü insanlar ilk defa duydukları bilgileri birbiriyle eşleştirme yaparlar ve sonradan bunu değiştirmek zordur. Ayrıca yukarıda bahsedildiği üzere gerçek haberler, yalanları kadar çok kişiye ulaşmaz ve düzeltilmeden yanlış haliyle kalır. İşte bu, bilerek ve isteyerek yapılan bir simüle etme yarışıdır. Harekât sırasında buna benzer, yalan olduğu sonradan ortaya çıkan birçok görüntü kullanılmıştır. Yalan olduğu anlaşılmasına rağmen hâlâ benzer videolar, fonlanan bazı hesaplarda silinmemiştir.

Simülasyon ise bir araç, bir makine, bir sistem, bir olguya özgü işleyiş biçiminin incelenme, gösterilme ya da açıklanma amacıyla bir maket ya da bilgisayar programı aracılığıyla yapay bir şekilde yeniden üretilmesidir. Baudrillard'ın burada bahsettiği, günümüz dünyasında ve Barış Pınarı Harekâtında aslında sosyal mecralar olarak kavranabilir. İnternet üzerinden yaptığımız her işlemde farklı algoritmalar ile nasıl bir dünya oluşturmak istediğimizi kullandığımız hesapların algoritmasına farkında olmadan gönderiyoruz. Bu sayede; dünya görüşümüz, kültürümüz, inançlarımız doğrultusunda ağ üzerinden başka bir dünya oluşturuluyor. Gerçek ya da yalan olmasının bir önemi olmadan beğenebileceğimiz gönderiler önümüze düşmektedir. Bu gönderilerin ve hesapların oluşturduğu, bizim kendi gerçekliğimizi kurguladığımız süreç ise simülasyon olarak algılanabilir.

Sosyal medya üzerinden gerçekleşen bu süreç “Filtre Balonları” olarak değerlendiriliyor. Filtre balonları, ütopyamız gibi görünürken aslında farkında olmadan bizi bir distopyaya düşürüyor. Hakeza Barış Pınarı Harekâtında çoklu gerçeklikler sunulup özellikle yabancı basında yanıltıcı göstergelere maruz bıraktığı vatandaşlarını gerçekliklerden kopartmıştır. Bu noktada Türkiye'ye karşı büyük bir önyargı oluşturulmuştur.

Bahsettiğimiz süreçlerin anlatımı için kullanılan kavram post-truth'tur. İlk olarak yazar Steve Tesic tarafından 1992 yılında kullanılmış olmakla birlikte 2016 yılında Oxford Sözlük'te yılın kelimesi olarak seçilmiştir. Kavram özellikle Brexit sürecinde ve Amerika Birleşik Devletleri başkanlık seçiminde “post-truth siyaset” ile gündemde yer edinmiştir. Post-truth siyaset ve postmodern dönem öyle bir hal almıştır ki oldukça bilimsel temeli olduğunu bildiğiniz ve genel geçer olarak kabul edilen iklim değişikliğinin ölümcül sonuçları olabileceğini ve insanların bu noktada doğaya ciddi zararlar verildiği konusunda bile muğlaklaştırma sağlayabilmektedir. Bireylerin her şeyin bilimini kendisi yaparak ona inanması güç olduğu için birtakım söylemlerin doğruluğunu ve yanlışlığını bu noktada ayırt edemeyeceklerine inanmaya başlamışlardır. Oysa iklim değişikliğinin yıkıcı sonuçları olmayacağını dünyanın her zaman tekrar kendisini yenileyebileceğini bunların birer uydurma olduğu düşüncelerini özellikle İngiltere ve Amerika'da bazı şirketler fonlamışlardır. Yalın Alpay'ın Yalanın Siyaseti adlı kitabında değinilen bu konu, ABD bile bu noktada ne kadar dikkatli olması gerektiğini ve Amerikan çıkarlarını önde tutan

siyasetçilerinin post-truth ile olan bir savaş yürütmek zorunda olduklarını göstermektedir.

Sonuç

Medya ve sosyal mecralar incelendiğinde Türkiye'nin Barış Planı Harekâtı esnasında post-truth politikalar ile karşı karşıya kaldığı anlaşılmaktadır. Barış Pınarı Harekâtının başlamasıyla gerçek ile kurguyu birbirine karıştırmak suretiyle, Türkiye aleyhine muhalefet geliştirmek amaçlı girişimlerin başladığı görülmektedir. Çok hızlı bir şekilde yayılan ve kurgunun gerçek gibi algılanmasıyla yanlış bir algı yaratan simülakrlar, teröristin masumlaştırılırken meşru bir mücadele veren Türkiye'nin itham altında bırakılması gibi bir sonuç doğurmuştur.

Bu durum, Türkiye'nin güvenlik kaygılarının sadece sahadaki eli silahlı teröristler ya da onları destekleyen diğer aktörlerle sınırlı olmadığını, sosyal medyanın ve diğer iletişim kanallarındaki aktörlerin de dikkate alınması gerektiğini göstermektedir. Türkiye'nin meşru bir hakkını kullanır ve güvenliğini temin etmek üzere gerekli adımları atarken uğradığı haksız eleştiriler, millî savunma için yürütülen mücadelenin sosyal medya gibi yeni boyutları da dikkate alan bir nitelik arz etmesi gerektiğine işaret etmektedir. Bu mücadelenin özellikle yabancı dillerde sürdürülmesi, yurt dışından gelen haksız eleştirilerin azalmasına yardımcı olacağı gibi, Türkiye'ye muhasım çevrelerin aldığı desteğin de zayıflamasına sebep olacak ve netice itibarıyla Türkiye'nin eli güçlenmiş olacaktır.